ЖИТИЕ НА СВЕЩЕНОМЪЧЕНИК ВИСАРИОН СМОЛЕНСКИ

При царуването на султан Мехмед IV през месец юли 1669 г., когато стана страшното и насилствено помохамеданчване на българите в областта около Смолен, турците направиха много пакости. От жителите едни помохамеданчиха, други избиха, а трети избягаха в горите. Турците изгориха църквата "Св. апостоли Петър и Павел", митрополията и богословското училище. Всички книги и помагала унищожиха, а скъпоценностите разграбиха.

Турците поискаха да заловят Смоленския епископ Висарион, но той с голяма група българи през една нощ успя да избяга и се настани в Райково. Там бяха намерили прибежище и много българи от околните села.

Народът, като виждаше, че при него се намира духовният му водач, се окуражи, съвзе се за нова борба с турците и упорито бранеше вярата си. Така той запази от помохамеданчване околните на Райково села и самото Райково.

При помохамеданчването на Смолен и областта му турците избиха много мъже, жени и деца, които не склониха да приемат мохамеданската вяра. Много вдовици и малолетни сирачета от двата пола, които не можаха да избягат в Райково, бяха принудени да нощуват из горите, изнемощели от глад и безсъние. Много от тях бяха застигнати от турските орди и подложени на най-мръсни деяния, които може да извърши само потъналият в невежество турчин. Тия мръсни дела не мога да ги опиша – устата ми се схващат. Но ще настъпят светли дни и за това измъчено българско

племе. Нека то знае до каква безнравственост е паднал завоевателят турчин и каква варварска религия е разпространявал.
Епископ Висарион Смоленски преживя в село Райково една година. Турците обаче търсеха сгодно време да го погубят, та да няма кой да поддържа борческия дух на българите, защото те бяха отпаднали духом от сполетялото ги зло. Помощ не идваше отникъде другаде и само епископ Висарион ги укрепваше във вярата и надеждата, че това зло ще мине и ще настъпят пак добри дни.
В ранното утро на 29 юли 1670 г. епископ Висарион Смоленски бе тръгнал, придружен от 10 души охранители, всички на коне и добре въоръжени, от Долно за Горно Езерово. Но ненадейно в долината се появи голяма въоръжена чета от турци. След тежък и кървав бой турците заловиха живи епископа и неговите охранители. Те ги обезоръжиха, вързаха им ръцете назад и бързо ги поведоха към Смолен, за да не би да ги застигне християнската чета, да ги освободи и люто да си отмъсти.
В Смолен по заповед на властта най-първо с добро и кротко се помъчиха да убедят епископ Висарион да приеме мохамеданството и по този начин да откупи живота си, понеже смятаха, че щом той се съгласи на това, много скоро и останалите българи християни безропотно ще последват примера му. Епископът отговори: "Човек, който има любов към божествената истина, е непоколебим във вярата си. Смъртта ми ще ме направи безсмъртен пред Бога".
Тогава турците го съблякоха и го оставиха съвсем гол и започнаха да щипят тялото му с нарочно приготвени клещи, като късаха парчета живо месо. Епископ Висарион изтърпя тия адски мъки, без да се уплаши и без да моли за милост. Кръвта ручеше от тялото на този истински мъченик. След това най-немилостиво го биха с железни пръчки, докато епископът склопи очи и падна в несвяст. След като го свестиха, турците го мушкаха с ножове и режеха късове от тялото му, сложиха на главата му нажежен ръжен и се гавреха с него. Но и това не им стигна. Поругаха го публично и го

развеждаха гол из града за показ. Епископът понесе и тая гавра със смирение. Най-сетне един освирепял турчин излезе от тълпата и с остър нож го прободе в гърдите. Турците злобно се нахвърлиха върху него с камъни и обезобразиха тялото му.

Те заповядаха на охранителите на епископа да изкопаят гроб в една от градините, близо до хорището на Смолен, и там погребаха мощите му. Така на 29 юли 1670 г. умря мъченически Смоленският епископ Висарион.

© Жития на светиите, преведени на български език от църковно-славянския текст на Чети-минеите ("Четьи-Минеи") на св. Димитрий Ростовски.